

บวชเณร เห็นชีวิตแห่งการศึกษา
สามเณรดี มีปัญญาสร้างสรรค์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ธรรมทานเพื่อการศึกษาธรรม

คณะโยมศรัทธา

สิงหาคม ๒๕๖๐

บวชนิเวศน์ เห็นชีวิตแห่งการศึกษา

สามนิเวศน์ มีปัญญาสร้างสรรค์

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 978-616-445-407-1

พิมพ์ครั้งที่ ๓ - สิงหาคม ๒๕๖๐

๕,๐๐๐ เล่ม

- คณะโยมศรัทธา ๒,๐๐๐ เล่ม

- มูลนิธิหนังสือวัดญาณเวศกวัน ๓,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูล: ถอดเสียงเป็นตัวอักษร

๑. บวชนิเวศน์ เห็นชีวิตแห่งการศึกษา - พระครูสังฆวิจารย์ (พงศธรณ์ เกตุธำมณี)

๒. สามนิเวศน์ มีปัญญาสร้างสรรค์ - ดร. พุทธิชาติ แผนสมบูรณ์

แบบปก: พระครูวินัยธร (ชัยยศ พุทธิวิโร)

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

๕/๕ ถนนเทศบาลรังษฤษฏีเหนือ

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

โทร. ๐-๒๙๕๓-๙๖๐๐

www.pimsuay.com

อนุโมทนา

คณะโยมศรัทธามีกัลยาณด้นทะจัดพิมพ์หนังสือธรรม
เผยแผ่เป็นธรรมทานเรื่อยมา เพื่อขยายประโยชน์ทางธรรมทาง
ปัญญาให้แก่ไพศาล

บัดนี้ คณะโยมศรัทธาแจ้งบุญเจตนาว่าจะจัดพิมพ์หนังสือ
บวชเณร เห็นชีวิตแห่งการศึกษา - สามเณรดี มีปัญญาสร้างสรรค์
เพื่อแจกจ่ายเผยแผ่แก่ผู้สนใจ และประชาชนทั่วไป

ขออนุโมทนาคณะโยมศรัทธา ที่ดำเนินการเผยแผ่ธรรมเพื่อ
ความเจริญธรรมเจริญปัญญาของประชาชนครั้งนี้ ขอกุศลจริยาเพื่อ
ประโยชน์ทางการศึกษา จงเป็นปัจจัยแห่งความแผ่ไพศาลของ
พระพุทธศาสนาธรรม เพื่อความเกษมศานต์แห่งมหาชน ตลอด
กาลยาวนานสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

อนุโมทนา 11

บวชเณร เห็นชีวิตแห่งการศึกษา ๑

“บวช” ตัวเองทำบุญ แถมพาคณอื่นมากมายให้ได้ทำบุญด้วย ๑

แค่ฝึกให้รู้จักใช้กาย-วาจา การศึกษาก็ก้าวหน้าไปไกล ๔

จะให้สมความเป็นมนุษย์ ต้องพัฒนาให้ถึงจิตใจ ๖

วิรชนเพียรฝึกตน ไม่ย่อหน้าต่อความยาก ๑๐

คนที่เข้มแข็งจริง ใจต้องสดใสเป็นสุขด้วย ๑๓

ปัญญา มา ปัญญาหมด อิศราภาพมา ทุกข์ไม่มี ๑๔

บวชเณรได้ผล คนหนึ่งพัฒนา พาให้ทุกคนเป็นสุขด้วย ๑๖

สามเณรดี มีปัญญาสร้างสรรค์ บนฐานที่มั่นของวินัย... ๑๙

๐ เก่งอย่างมีคุณค่า จะคงอยู่ยืนยง ๑๙

ตั้งฐาน เตรียมทุน..... ๒๐

๐ สังคมมีอะไรทำทลายปัญญา ที่จะเข้าถึงรู้ทัน ๒๔

หนุนวินัย ไต่ยรู้จักใช้ประเพณี ๒๕

บวชเณร เห็นชีวิตแห่งการศึกษา*

“บวช” ตัวเองทำบุญ แถมพาคนอื่นมากมายให้ได้ทำบุญด้วย

แบบม คือภาสวิชฌ์ ได้นำผ้ากาสาวพัสตร์เข้ามา กล่าวคำขอบรรพชา โดยมอบผ้ากาสาวพัสตร์นี้ ขอให้บวชให้ การบวชให้ในที่นี้หมายถึง บวชเป็นสามเณร หรือพูดง่ายๆ ว่าบวชเณร เรียกเป็นทางการว่าบรรพชา

การบวชนั้นเป็นคำกลางๆ มีบวชเณร กับบวชพระ ถ้าบวชเป็นสามเณร เรียกว่าบรรพชา ถ้ามีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์แล้ว บวชเป็นพระภิกษุ เรียกว่าอุปสมบท แต่ถึงจะบวชเป็นพระภิกษุ คือจะอุปสมบท ก็ต้องผ่านการบรรพชา คือบวชเป็นสามเณรก่อน เป็นอันว่าถึงอย่างไรก็ต้องบรรพชาอยู่ดี แต่สำหรับคราวนี้แบบมคือภาสวิชฌ์ จะบรรพชา คือบวชเป็นสามเณร

การบรรพชาเป็นสามเณรนี้ ถือว่าเป็นการทำบุญสำคัญ คำว่า “บุญ” นั้น เป็นคำกว้างๆ ถ้าพูดภาษาง่าย ๆ ก็คือทำความดีนั้นแหละ แต่ลึกลงไป ทำบุญ หมายความว่าสร้างคุณสมบัติที่ดี สร้างความดีงามขึ้นในชีวิตของเรา

* พิธีบรรพชา (บวชเป็นสามเณร) ของ ภาสวิชฌ์ (แบบม) เพิ่มพิกุล ที่หนองน้อย จ.นครราชสีมา ๒๑ เมษายน ๒๕๖๐

ได้ฟังแบบว่ามีวัตถุประสงค์ในการบวชนี้เพื่อจะได้มี
ประสบการณ์ อันนี้ก็ถูก ก็เข้ากับหลักพระศาสนา

แต่จุดหมายสำคัญที่เราตั้งไว้เป็นข้อหลักในวันนี้ก็คือ แบบ
บวชให้คุณย่า ข้อนี้สำคัญมาก พูดให้ชัดอีกหน่อยว่า บวชอุทิศ
กุศลให้คุณย่า บวชอุทิศกุศลก็คือ ที่บวชครั้งนี้ ใจของแบบนี้ถึง
คุณย่า ตั้งใจว่าที่แบบได้ทำบุญกุศลในการบวชนี้ ขออุทิศให้แก่
คุณย่า ขอให้คุณย่าได้อนุโมทนา

ที่ว่าให้ท่านอนุโมทนาก็คือ ให้ท่านรับทราบแล้วชื่นชมชื่น
ใจ พลอยยินดีด้วย นี่คือท่านได้ทำบุญกุศลร่วมกับเรา แล้วท่านก็
มีความสุข ข้อสำคัญก็คือเราตั้งใจปรารถนาดีให้ท่านมีความสุข

ถามต่อไปว่า ทำไมคุณย่าจึงอนุโมทนา ก็เพราะคุณย่ามี
เมตตา คือมีความรักความปรารถนาดีอยากให้หลานทำความดี
และมีความสุขความเจริญ เมื่อหลานทำความดีทำบุญกุศล ท่าน
เห็นท่านรู้ ท่านก็ชื่นชมอนุโมทนา แล้วท่านก็มีความสุข นี่ก็เป็น
ธรรมดาที่ว่า เราชักเราปรารถนาดีต่อใคร เมื่อเขาทำดีมีความสุข
เราเห็นเรารู้ เราก็ชื่นชมอนุโมทนา และใจเราก็ดีมีความสุข

ตรงนี้ขอให้ตั้งไว้ในใจให้ดี เพราะเมื่อเราตั้งใจมีจุดหมาย
ชัดเจนมุ่งไปที่คุณย่า พอนึกถึงคุณย่า คุณพ่อคุณแม่คุณป้า
อาทุกคนที่เกี่ยวข้อง ก็มารวมใจกันหมดเลย คุณย่าเล็กคุณย่า
น้อยก็พลอยอยู่ในวงที่แบบนึกถึงทีเดียวหมดทั้งนั้น เพราะผู้ใหญ่
ทุกคนนั้นมีใจรวมกันที่คุณย่า และมารวมที่แบบที่กำลังจะบวช
ให้คุณย่า ทุกคนนั้นมีเมตตารักและปรารถนาดีต่อแบบ มีใจ
สนับสนุน ก็ชื่นชมชื่นใจอนุโมทนาด้วย และทุกท่านก็มีความสุข

ฉะนั้น การบวชของแหมวันนี่จึงสำคัญมาก มีผู้ร่วมใจมากมาย โดยท่านผู้ใหญ่ทั้งหลายมีใจมาร่วมกันอยู่ที่แหมวันนี่ ด้วยความรักความมีใจเมตตาปรารถนาดี แหมจึงเป็นศูนย์กลางที่รวมใจ และเป็นศูนย์กลางของการทำบุญกุศล แล้วก็เหมือนกับเป็นผู้ที่ทำให้ทุกท่านได้ทำบุญ คือผู้ใหญ่ทุกท่านนั้นจะได้ทำบุญ ได้บุญครั้งนี้ ก็ได้อาศัยแหมนี่แหละช่วยให้ท่านได้ทำบุญ ได้บุญ ได้มีความสุขมากขึ้น

ที่ว่านี้รวมต่อไปถึงเมื่อบวชแล้วด้วย พอบวชเป็นเณรแล้ว ใจของผู้ใหญ่เหล่านั้นก็รออยู่ ก็ด้วยความปรารถนาดีมีเมตตา รักอยู่นั้นแหละ ก็อยากให้การบวชของแหมได้ผลดี บวชเป็นเณรแล้ว ก็เป็นเณรดี มีศีลมีวินัย ตั้งใจประพฤติปฏิบัติดี ขยันหมั่นเพียรเล่าเรียนศึกษาฝึกตนได้ผลดี เป็นประโยชน์แก่ชีวิตต่อไปข้างหน้า

นี่คือท่านรอความหวังอยู่ พอได้รู้ได้เห็นว่แหมบวชเป็นเณรแล้ว ได้ผลดีอย่างที่ว่า ทุกท่านก็สมหวังสมใจ ยิ่งปลื้มใจได้ชื่นชมชื่นใจ เป็นบุญกุศล และมีความสุขมากขึ้นต่อไปอีก

เมื่อมองเห็นอย่างนี้แล้ว แหมก็ตั้งใจว่าในการบวชคราวนี้จะบวชให้ดีที่สุด ให้สมความมุ่งหมายที่ว่าบวชอุทิศให้คุณย่า แล้วก็ให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการบวชตามหลักพระพุทธศาสนาด้วย ทั้งสองอย่างมาประสานกัน

แค่ฝึกให้รู้จักใช้กาย-วาจา การศึกษาก็ก้าวหน้าไปไกล

ที่นี้ การบวชที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนานั้น คืออย่างไร เราเรียกกันมาว่า “บวชเรียน” หมายความว่าบวชพระหรือบวชเณร ก็คือเรียนนั่นแหละ เรียนก็คือศึกษา การบวชจึงเป็นการศึกษา

แล้วที่แบบบอกว่าจะได้มีประสบการณ์ ซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ใหม่แปลกไปจากที่เคยอยู่เคยเป็นคฤหัสถ์หรือเป็นนักเรียน ในโรงเรียนข้างนอก ที่ว่าได้ประสบการณ์นี้แหละก็คือเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการเรียน เพราะฉะนั้นที่แบบบอกเมื่อกี้ว่า บวชจะ ได้ประสบการณ์ใหม่ จึงถูกต้อง ก็คือเข้าหลักที่ว่าจะได้เรียน

การเรียนในที่นี้ เราเข้าใจความหมายได้กว้างขวางมาก เรียนคือศึกษา ศึกษาก็คือฝึกฝน แล้วก็ทำให้คุณสมบัติ ให้คุณลักษณะ ให้ความดีงาม ความสามารถอะไรต่างๆ เกิดมีขึ้นในตัวเรา ในชีวิตของเรา การเรียนจึงมีคำเรียกแยกออกไป เรียกว่า ศึกษา ฝึก หัด พัฒนา ได้ทั้งนั้น มีทั้ง *เรียนรู้อ* คือเรียนให้รู้ เข้าใจ และ *เรียนทำ* คือฝึกทำให้ได้ทำให้เป็น

พอเราฝึก เราก็พัฒนาตัวเรา เราฝึกอะไร เราก็ทำอันนั้นได้ อย่างนั้น พอทำได้ อย่างนั้น ตัวเราก็พัฒนาขึ้นไป คุณสมบัติต่างๆ ในตัว ก็เพิ่มพูนขึ้นมา นี่ก็คือพัฒนาชีวิต

ที่ว่าเราศึกษา ฝึกหัดพัฒนาชีวิตนั้น อย่างไร เอง่างายๆ ก็ใช้วิธีแบ่งชีวิตออกไปเป็นด้านต่างๆ วิธีง่ายๆ ก็แบ่งเป็นกาย วาจาใจ แล้วก็ปัญญา การที่มาบวชนี้ จะได้ศึกษา ทั้งฝึกกาย วาจาข้างนอก แล้วลึกเข้าไป ก็ฝึกจิตใจ ขึ้นไปจนถึงปัญญา

ถ้าเราบวช โดยเข้าใจหลักการและความมุ่งหมายของการบวช เราก็คิดหมายแล้วตั้งใจจะทำให้ได้ให้ครบ

ฝึกกายวาจาอย่างไร? เราฝึกกายวาจาอย่างง่าย ๆ คือให้เป็นกายวาจาที่ดั่งาม ไม่เบียดเบียน ไม่ก่อความเสียหาย แต่เป็นกายวาจาซึ่งทำการที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และที่ภาษาสมัยใหม่เรียกว่าทำการสร้างสรรค์ หมายความว่า ใช้กายวาจาในทางสร้างสรรค์ ไม่เบียดเบียน ไม่ทำให้เกิดความเสียหายอะไรทั้งนั้น ถ้าฝึกได้อย่างนี้ ก็เรียกว่าได้เริ่มฝึกเริ่มเรียนแล้ว นี่คือการศึกษ

การบวชนั้นเน้นมากตั้งแต่เริ่มแรก คือฝึกกายวาจา ให้อยู่ในความดั่งาม อย่างน้อยไม่ก่อความเสียหาย ไม่เบียดเบียนใคร นี่คือที่เรียกได้สั้น ๆ คำเดียวว่า “ศีล”

แม้แต่พวกสัตว์เล็กสัตว์น้อยต่างๆ ว่าโดยทั่วไป เขาก็เที่ยวหากินเป็นอยู่ของเขา ไม่ได้เป็นภัยอันตรายอะไรแก่เรา เราก็ไม่ต้องไปยุ่ง ไม่ไปทำร้ายเขา และควรจะมีเมตตาอยากให้เขาอยู่เป็นสุข อยู่เป็นเพื่อนร่วมโลกกันให้ดี

ยิ่งถ้าเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ตั้งแต่พระเถรคนในวัด และญาติโยมที่มาวัด นอกจากว่าไม่เอากายไปเบียดเบียนเขาแล้ว ก็มีน้ำใจไมตรีมีเมตตา ตั้งใจต้อนรับ และช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เขาให้เหมาะสมด้วย รู้จักใช้วาจาที่สุภาพอ่อนโยน เช่นถามว่ามีอะไรจะช่วยให้ช่วยบ้าง โยมลุงโยมป้าจะไปไหนตรงไหน แล้วช่วยบอกให้ เรียกว่า ปฏิสันถาร นอกจากพูดไม่เท็จ ไม่ปด ไม่หยาบคาย ไม่เสียหายแล้ว ก็พูดน่าฟัง เจริญไมตรี เป็นการศึกษาคือฝึกกายวาจาของเรา ทำให้น่าดูน่าชม เป็นมิตร เกื้อกูลกัน ทำให้มีความสุขด้วยกัน

เวลาปฏิบัติงานส่วนรวม หรือมีงานวัด ก็แสดงน้ำใจได้ เช่นถามพระว่า มีอะไรให้ผมช่วยบ้างครับ การอาสาช่วยกิจกรรมการทำงานอย่างนี้ ภาษาพระเรียกว่าเป็นไวยาวัจจมัย ก็อยู่ในศีลนี้แหละ เป็นการฝึกกายวาจาในการสร้างสรรค์ นอกจากทำความดีแล้ว ก็เป็นการพัฒนาในการอยู่ร่วมสังคม ให้มีสังคมที่ดีมีความสุข

เอาละนะ การฝึกกายวาจาอย่างน้อยให้รู้จักใช้กายวาจาในการช่วยเหลือกัน เกื้อกูลกัน ทำสิ่งที่ดีงามสร้างสรรค์ทั้งหลาย มีอะไรที่เป็นประโยชน์ ก็เข้าร่วมช่วยเหลือ เป็นอันได้ความแล้ว

จะให้สมความเป็นมนุษย์ ต้องพัฒนาให้ถึงจิตใจ

ที่นี้ ลึกลงไปก็ฝึกจิตใจ ด้านจิตใจนี้ ที่พูดถึงกันมากก็คือ ฝึกคุณธรรม สร้างจิตใจที่ดีงาม หรือสร้างความดีงามขึ้นในจิตใจ

อย่างที่พูดข้างต้นเมื่อกี้ ก็ยกมาย้ำอีกทีว่า ในพิธีบวชเณรวันนี้ คุณพ่อคุณแม่เป็นเจ้าของงานมาแน่นอนอยู่แล้ว ที่นี้คุณยายก็มาด้วย คุณยายก็เหมือนมาเป็นประธานให้ แล้วก็มีคุณย่าน้อยและท่านผู้ใหญ่อื่นๆ หลายท่าน ซึ่งมาอนุโมทนา

แบบก็มานึกถึงท่านผู้ใหญ่เหล่านี้ว่า ท่านรักเรา ท่านมีเมตตา มีความรักมีความปรารถนาดี นี่เป็นคุณธรรมของท่าน เมื่อเราระลึกนึกถึงมองเห็นความดีของท่าน ก็เรียกว่า กตัญญูแล้วเราก็ตั่งใจว่าเราจะประพฤติปฏิบัติดี จะเป็นสามเณรที่ดี ให้สมความหวังของท่าน ให้ท่านได้อนุโมทนาชื่นใจมีความสุข นี่เป็นความกตัญญูทศเวท และนี่ก็เป็นการพัฒนาจิตใจแล้ว เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายๆ

ด้านจิตใจนี้มีอะไรๆ ที่ต้องฝึกต้องพัฒนามากมาย แคฝึกคุณธรรมก็เยอะแยะ แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะยาก จะบอกวิธีฝึกคุณธรรมความดีอย่างง่ายๆ ไว้ข้อหนึ่ง

จะเห็นว่าคนเรานี่ ว่าโดยทั่วไป ก็มุ่งจะหาความสุขให้แก่ตัวเอง แต่ที่นี้เมื่อเข้ามาอยู่ในวัด เราไม่ใช่มุ่งมาหาความสุขให้แก่ตัวเอง แต่เรามาบวชเรียน เพื่อให้ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต คือเรามุ่งมาฝึกตน เพราะฉะนั้นเราก็เริ่มต้นชีวิตบวชเรียนนี้ หรือเริ่มต้นชีวิตในวัด ด้วยการตั้งใจอยากทำให้คนอื่นมีความสุข ความตั้งใจอย่างนี้เป็นการเริ่มต้นที่สำคัญมาก

เมื่อเราอยากให้คนอื่นเป็นสุข พอตั้งใจอยากทำอยากช่วยให้คนอื่นเป็นสุขเท่านั้นแหละ ตัวเราจะมีกำลังขึ้นมาทันที

ตรงข้ามกับคนที่อยากหาความสุข พอตั้งใจอยากหาความสุข เดียวมองไปที่นั่น อันนั้นก็ไม่ได้ตรงกับที่ใจอยาก ก็ขัดใจมองมาที่นี้ อันนี้ก็เกะกะกิดขวางไม่ให้ความสุขแก่เรา อะไรๆ ก็ไม่เป็นอย่างที่ฉันชอบ ไม่ได้ตั้งใจ เลยกลายเป็นยุ่งใจ ได้ทุกข์มากกว่าเป็นสุข

แต่ถ้าเราอยากเห็นอยากให้คนอื่นมีความสุข พอเราตั้งใจอย่างนี้ ตัวเราจะมีกำลังขึ้นมาทันที แล้วก็เข้ากระบวนการของการฝึกตน จะได้ใช้กาย ใช้วาจา ใช้คุณธรรมในใจ และใช้ปัญญาในทางสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาความดี โดยเริ่มที่ความอยากให้คนอื่นเป็นสุข และอยากทำให้เขามีความสุข

ที่ว่าตั้งใจอยากให้คนอื่นเป็นสุขนั้น เริ่มที่ไหนดี ก็เริ่มด้วยการอยากให้คุณพ่อคุณแม่มีความสุข ทำไม่เริ่มที่นี้ ก็เพราะใจพร้อมอยู่แล้ว และอยู่ใกล้ตัว เริ่มง่าย ทดสอบก็สะดวก

ขอย้อนกลับไปข้างต้นอีกที ว่าเฉพาะในการบวชวันนี้ ความตั้งใจอยากให้คนอื่นเป็นสุข ไม่ใช่เริ่มที่คุณพ่อคุณแม่เท่านั้น แต่ขยายออกไปกว้างไกลแล้ว

อย่างที่พูดเมื่อกี้ ท่านผู้ใหญ่ทั้งหลายมีใจร่วมด้วยเต็มที มากันไกลๆ พวกเขามาร่วมเพื่อจะสนับสนุนแบบ ในการบวชครั้งนี้ ใจของทุกท่านมาอยู่รวมกันหมด เพราะฉะนั้นแบบก็ได้กำลังใจ มาก ก็นึกถึงความดีมีเมตตาของท่าน อย่างที่ว่ามีความกตัญญู เกิดขึ้นแล้ว ก็ตั้งใจอยากให้ทุกท่านมีความสุข การที่ท่านมาวันนี้ ก็โดยอยากให้แบบมีชีวิตดีงาม มีความสุขความเจริญ เราระลึก ถึงความดีของท่านนี้ เราก็ตั้งใจอยากให้ทุกท่านมีความสุข

เมื่อเราอยากให้ท่านผู้ใหญ่เหล่านั้นมีความสุข เราก็ต้องทำ สิ่งที่ดีงาม ให้สมใจของท่านที่มุ่งหมาย อย่างคุณพ่อคุณแม่ อยากให้ลูกเจริญอกงามมีความสุข ก็อยากให้ลูกศึกษาก้าวหน้า และทำความดี ไม่ว่าจะนึกอะไรได้ว่าจะทำให้ลูกดีงามมีความสุข ความเจริญ พ่อแม่ก็ทำ ก็เพียรพยายามทุกอย่าง ที่นี้ลูกบอกว่า จะทำอะไรที่ดีงาม พ่อแม่ก็เอาด้วย ก็สนับสนุน เพราะใจท่านอยู่กับเรา แม้แต่ความสุขของท่านก็ฝากไว้กับเรา เพราะฉะนั้น เมื่อเราอยากให้ท่านมีความสุข เราก็ต้องพยายามทำให้ท่านสมหวัง สมใจในเรื่องที่ท่านปรารถนาดีต่อลูก เมื่อท่านอยากให้เราศึกษา ดี ประพฤติดี มีความก้าวหน้า เราก็มีใจมุ่งที่จะทำให้ออย่างนั้น

เมื่อตัวเรามีความมุ่งหมายตั้งใจทำอย่างนั้น คุณพ่อคุณแม่ และท่านผู้ใหญ่ทั้งหลายที่มีเมตตาปรารถนาดี พอได้เห็นได้เจอกันแต่ละวัน ท่านก็ปลื้มใจได้ความสุขทันทีทุกที

พอเห็นแบบม กลายเป็นแนวแบบ เป็นสามแนวภาสวัญญ์
เดินออกมาจับบิณฑบาต หรือเดินมาพบ มาต้อนรับโยม นุ่งห่ม
จีวรเรียบร้อย พุดจาสงบงามสมเป็นสามแนว โยมพ่อโยมแม่เห็น
ก็ปลื้มใจ เกิดมีปีติ แค้นี่ท่านก็ได้บุญแล้ว แนวแบบก็ได้ทำบุญ
ด้วย เพราะทำดีให้ท่านผู้ใหญ่ตั้งแต่พ่อแม่ได้ดีใจ ได้เห็นลูกบวช
แล้วเป็นแนวรดี ท่านก็เลยดีใจ ปลื้มใจ แล้วก็มีความสุข

นี่แหละคือเราได้ทำบุญ ด้วยการทำให้ท่านผู้ใหญ่ว่าท่านผู้มี
พระคุณตั้งแต่พ่อแม่เป็นต้นไป ได้สมใจที่มีเมตตา ทำให้ท่านมี
จิตใจดีงามผ่องใส มีความสุข ได้ทำบุญและได้บุญไปด้วย

เพราะฉะนั้นก็ขอให้ตั้งใจไว้อย่างนี้ ซึ่งเป็นการทำความดี
คือได้ทำบุญนั่นเอง เพราะว่าความตั้งใจที่ว่านี้ ก็คือเจตนาที่เป็น
กุศล ในการฝึกตัวฝึกใจ ให้ตั้งใจอยากให้ผู้อื่นมีความสุข

เมื่ออยากให้ผู้อื่นมีความสุข เราก็พยายามทำให้ท่านมี
ความสุข เมื่ออยากให้ท่านมีความสุข เราจะทำอย่างไร ก็ท่านมี
ความปรารถนาดีอย่างไรต่อเรา เราก็พยายามทำให้ได้อย่างนั้น
เช่น เรียนให้ก้าวหน้า ประพฤติให้ดีงาม เป็นต้น เมื่อทำได้อย่างนี้
ท่านก็สมใจหวัง มีความสุข นึกถึงลูกเมื่อไร ก็ยิ้มในใจทุกที

เป็นอันว่า ขอให้ตั้งใจไว้ว่าในการบวชครั้งนี้จะทำให้ดีที่สุด
ให้คุณพ่อคุณแม่สมใจหวังและมีความสุข แนวแบบจะทำบุญที่
ทำให้โยมพ่อโยมแม่โยมญาติพี่น้องปู่ย่าตายาย ได้บุญมากมี
ความสุขมาก ด้วยการตั้งใจศึกษาประพฤติปฏิบัติดีงาม โดยฝึก
จิตใจเริ่มตั้งแต่ตั้งใจอยากให้คนอื่นมีความสุข ต่อจากนั้นก็จะได้
พัฒนาคุณธรรมอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย

วิรชนเพียรฝึกตน ไม่ย่นต่อความยาก

ด้านต่อไปคือความเข้มแข็งของจิตใจ คนที่จะอยู่ในโลกได้ดี ต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง ความเข้มแข็งของจิตใจเริ่มด้วยมีความเพียรพยายาม เจออะไรที่จะทำ ก็ใจเอา ไม่ถอย เจอการเรียนที่หนัก อย่างแบบจะไปเรียนเป็นแพทย์ เขาบอกว่าเรียนยาก แต่เราไม่กลัว เรารัก เราอยากเรียน ที่เขาว່ายาก เราก็ยอมรับ แต่ใจเรารู้

พระท่านถือว่าชีวิตของคนนี้ ต้องฝึก มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ ที่ประเสริฐด้วยการฝึก สัตว์อื่นไม่ต้องฝึกไม่ต้องเรียน ก็อยู่ได้ด้วยสัญชาตญาณ ถ้าจะฝึกบ้าง ก็แค่ถูกคนฝึกเพื่อเอามาใช้งาน แต่คนนี่ฝึกตัวเองได้ จะให้เป็นอะไรอย่างไร ก็ฝึกได้ฝึกเอา แม้แต่คนที่ว่าเป็นพระโพธิสัตว์ ก็คือฝึกตนจนกว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า

ฉะนั้นจึงต้องถือหลักว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐด้วยการฝึก ไม่ใช่เกิดมาประเสริฐทันที แต่ประเสริฐด้วยการฝึก เราอยากเป็นอะไร ก็ฝึกเอา จะให้ดีแค่ไหน ถ้าไม่เก็นวิสัย ฝึกได้ทั้งนั้น

ทีนี้ คนเราเจออะไรที่จะทำหรือต้องทำ บางทีก็เป็นงานที่ยาก พอเจองานยาก คนก็มักไม่อยากทำ บางคนถึงกับพยายามหนีหรือหลบเลี่ยง อยากทำแต่่งานที่ง่าย ที่จริงนั้น ถ้าเราทำอะไรง่าย เราก็ไม่ได้ฝึก หรือแทบไม่ได้ฝึก จริงไหม ถ้าใครจะเอาแต่เรื่องง่าย ๆ อยากทำงานที่ง่าย เขาก็ไม่ได้ฝึกตน ก็อยู่แค่นั้น ไม่ได้ก้าวไปไหน

มีคติสำคัญในการฝึกตนว่า “ยิ่งยาก ยิ่งได้มาก” คืองานยิ่งยาก เราก็ยิ่งได้ฝึกตนมาก เมื่อเราจะฝึกตัว เราก็ทำงานที่ยากนี้แหละ เพราะฉะนั้น ถ้าจะเป็นนักเรียน นักฝึก นักศึกษา ก็ถือคติที่ว่า “ยิ่งยาก ยิ่งได้มาก” เอาไว้

อะไรที่ยาก ถ้าเราสู้ เราจะฝึกตัวเราได้มาก แต่อะไรที่ง่าย ก็คือไม่ได้เรื่อง ไม่ได้อะไรเลย แหม... งานนี้ เรื่องนี้ เราชอบจัง มันง่ายดี เราทำได้เลย แต่แล้วก็คือเราไม่ได้อะไรเลย ก็เราทำได้ออยู่แล้ว จะไปได้อะไรละ ถ้าทำอย่างนี้เรื่อยๆ ก็จะได้ อย่างหนึ่ง คือได้ความขี้เกียจ แถมด้วยความอ่อนแอ

คนที่มีจิตใจอย่างนี้ เรียกว่าคนไม่มีสำนึกในการศึกษา ไม่มีสำนึกในการฝึก พอเจออะไรยาก ก็ท้อ นี่ก็ทุกข์ที่หนึ่งแล้ว และเมื่อจำเป็นต้องทำ ก็ฝืนใจ ก็จำใจทำ ก็ทุกข์อีก แล้วเมื่อทำโดยฝืนใจ ก็ทำได้ไม่ดี ไม่ค่อยได้ผล หรืออาจจะทำไม่สำเร็จ ก็ทุกข์อีก คราวนี้ทุกข์ไปนานเลย ดังนั้น คนที่ไม่มีจิตสำนึกในการฝึกตน จึงก้าวหน้ายาก

ที่นี่ เราสู้หลักแล้ว ถ้ามันยาก เราจะได้ฝึกมาก เพราะฉะนั้นอะไรยาก เราไม่กลัว ใจเรารับ พอตกลงว่าใจเรารับ ใจเราเอา เราก็มีความสุข แล้วก็ทำด้วยความสุข เมื่อทำด้วยความสุข ก็ตั้งใจทำ ก็ยิ่งทำได้ผลดี จนกระทั่งทำเสร็จ ก็สุขไปตลอด ทำเสร็จแล้ว ก็ยิ่งสุข งานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข งานทำให้มีสุขภาพจิตดี

ในการศึกษา จิตสำนึกนี้สำคัญมาก การศึกษาก็คือเรื่องของ การฝึก เพราะฉะนั้นต่อไปนี้ แบบเจออะไร ไม่ต้องกลัว ยิ่งยาก ฉะนั้นยิ่งได้มาก ถ้าผ่านเรื่องนี้เป็นไปได้ละก็ ไม่ต้องกลัวแล้วต่อไปอะไรๆ ก็มีแต่จะง่ายขึ้นๆ

เรื่องพัฒนาจิตใจ พุดมาได้ ๒ อย่าง คือ พัฒนาคุณธรรม เริ่มที่ฝึกเมตตา อยากทำให้เขามีความสุข และพัฒนาสมรรถภาพ ความเข้มแข็งของจิตใจ เริ่มด้วยฝึกความเพียรพยายาม ให้มีใจรักใคร่ใฝ่ศึกษาชอบฝึกว่า ยิ่งยาก ยิ่งได้มาก

ความเพียร แปลว่า แกล้วกล้า ไม่ถอย เดินหน้า คำนี้คนไม่ค่อยรู้ความหมาย ต้องมองให้ถึงตัวศัพท์ ความเพียร มาจาก “วีระ” ที่แปลว่า กล้า เช่นในคำว่า วีรชน วีรสตรี วีรบุรุษ

จาก “วีระ” นี้แหละ ก็มาเป็นวีริยะ หรือวิริยะ เป็นได้อย่างไร? คืออย่างนี้ “วีระ” แกล้วกล้า เป็นคุณศัพท์ เป็น adjective เราทำให้มันเป็น noun ก็เป็น “วีริยะ” หรือ “วิริยะ” แผลงอีกที่เป็นคำไทย ก็กลายเป็นความ “เพียร” จึงแปลว่าความเป็นผู้แกล้วกล้า เห็นของยากกว่าท้าทาย ใจเอา ใจสู้

ความเป็นผู้แกล้วกล้า หมายความว่า ไม่ว่าจะเจออะไร เช่นเจองานที่ต้องทำ หรือเรื่องที่ต้องฝึก ถึงจะยาก ก็ไม่กลัว ใจสู้ แกล้วกล้า เดินหน้า เข้าหา บุกฝ่าได้ คนมีความเพียรมีลักษณะที่ว่าจะเดินหน้า ไม่ถอย เป็นสมรรถภาพของจิตใจอย่างแรก

ต่อจากความเพียร ก็มีสติ ซึ่งเป็นตัวจับ ดึง ตรึง คুম ทำให้ตั้งหลักได้ ไม่เผอเรอ ไม่พลาด ไม่ประมาท ไม่ขาด ไม่พร่อง ไม่เลือนลอย ถูกจ้วงหวะ สม่่าเสมอ เป็นต้น

ในความเข้มแข็ง คือด้านสมรรถภาพของจิตใจนี้ ต่อจากมีสติ ก็มีสมาธิ คือใจที่เรียบสงบ แน่วแน่ อยู่ตัว เข้าที่ รวมได้เป็นหนึ่งเดียว ดึงไปในวัตถุในวิถีที่ต้องการ ไม่ว่าจะทำอะไร ใจก็อยู่กับเรื่องนั้น ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ออกแวก ไม่ว่าจะร้อน ไม่ว่าจะหนาว ไม่ว่าจะวนกระวณกระวาย ไม่พลุ่งพล่าน ใจอยู่กับเรื่องที่ต้องการได้ตามต้องการ เมื่อไรทำได้แบบนี้ ก็คือมีสมาธิ

ต้องถามตัวเองว่า เราทำอะไร ใจอยู่กับเรื่องที่เราต้องการได้ไหม ถ้าคนที่ใจเป็นสมาธิ ก็อยู่ได้ ใจไม่ไปอื่น จะทำอะไร ใจก็อยู่ที่นั่น นี่คือการความเข้มแข็งของจิตใจ ไปบวชนิเวศน์ ก็ได้ฝึกอันนี้ด้วย

คนที่เข้มแข็งจริง ใจต้องสดใสเป็นสุขด้วย

ด้านจิตใจยังพัฒนาไม่ครบ ด้านที่ ๑ คือคุณธรรมทั้งหลาย เช่น เมตตา อยากให้เขามีความสุข ด้านที่ ๒ คือความเข้มแข็ง หรือสมรรถภาพของจิตใจ เช่น ความเพียรพยายาม ว่าไปแล้ว

คราวนี้ก็ถึงด้านที่ ๓ ได้แก่ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความ อิ่มใจ ปลื้มใจ ความผ่อนคลาย และความสุข ด้านนี้ จะพูดนิค หน้อยเท่านั้น สำคัญที่การปฏิบัติ คือทำให้ได้จริง

พูดสั้นๆ ว่า เอาสติมาใช้ โดยบอกตัวเองว่า ทำใจให้ร่าเริง เบิกบานใจสดใสสดชื่นอยู่เสมอ ทางพระเรียกว่ามีปราโมทย์ ประจำใจ สดชื่นแจ่มใส เจอใครก็ยิ้มได้ เจออะไรๆ ก็สบายใจ แล้วก็ปีติ คืออิ่มใจ ปลื้มใจ ตามมาด้วยปัสสัทธิ คือผ่อนคลาย ไม่มีความเครียด แล้วก็มีความสุข ใจปลอดโปร่งโล่งเบาแจ่มชื่น รื่นใจ ถ้าได้อย่างนี้ สมาริก็จะมาได้ง่าย

คนที่ใจไม่สบาย ไม่มีความสุข เป็นทุกข์ ก็คือเอาอะไรมา กดทับ กดดัน หรือบีบคั้นจิตใจไว้ จิตมันก็ต้องดิ้นรน มันก็ตั้งตัว สงบนิ่งไม่ได้ จึงเป็นสมาริได้ยาก ต่างกับคนที่ผ่อนคลายใจสงบ สบายมีความสุข ใจไม่ต้องดิ้นรน ก็พร้อมที่จะเป็นสมาริ

เอาละ นี่เรื่องจิต เมื่อบวชเป็นเณรเป็นพระ ก็จะเน้นเรื่อง ฝึกจิตใจ อย่างน้อยบรรยากาศในวัด อันเป็นรมณีย์ ก็เป็นสภาพ ที่เอื้อต่อการฝึกจิตใจ ชวนให้สงบ สดชื่น นึกถึงสิ่งที่ดีงาม ขอให้ นึกถึงพระพุทธเจ้า เดิมทรงอยู่ในวัง แล้วออกบรรพชา มาอยู่ตาม ป่าตามเขา ช่วยให้เรา รู้จักชีวิตของเราว่าแท้จริงก็คืออย่างนี้ เราอยู่ที่ ไหน ก็ปรับตัวได้ อยู่กับธรรมชาติก็ดี อยู่ในสังคมมนุษย์ก็ได้ อยู่ กับวัตถุอะไรๆ ก็ทำให้ดี ทั้งแก่ตัว และแก่ตัวทุกสิ่งทุกคน

ปัญญา มา ปัญหามา อิศราภาพมา ทุกข์ไม่มี

ต่อจากด้านจิตใจ ก็ถึงด้านปัญญา การฝึกฝนพัฒนาปัญญานี้เป็นเรื่องใหญ่มาก ถือว่าสูงสุด

ปัญญาทำให้เกิดอิศราภาพ เราไปที่ไหนที่เราไม่รู้จัก เราก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไรอย่างไร เอ... เราอยู่ที่ไหนนะ ที่นี้มีคนร้ายมีสัตว์ร้ายหรือเปล่า มีทางไปทางมาอย่างไร ฯลฯ เราจะทำอะไร จะทำตัวอย่างไรดี นี่คืออดีต สุนัขเสียอิศราภาพแล้ว กายวาจาก็ติดขัดทำอะไรไม่ได้ เคลื่อนไหวไม่ถูก ใจก็อดีต ถูกบีบคั้น

แต่พอรู้ว่าอะไรเป็นอะไร เราจะต้องทำอะไรอย่างไร รู้วิธีแก้ปัญหา เข้าใจสถานการณ์แล้ว นี่คือนิปัญญามา ก็แก้ปัญหาก็ใจก็โล่ง เป็นอิสระ ปัญญามา ปัญหาก็หมด

ถ้าไม่มีปัญญา ก็เจอปัญหามากมาย และปัญหาก็จะบีบคั้นเรา อาการที่ถูกกดดันบีบคั้นนั้น เรียกว่าทุกข์ เราจึงต้องสร้างปัญญา จะได้แก้ปัญหาก็ได้ ทำทุกข์ให้หายไป ทำให้มีอิศราภาพ เพราะฉะนั้นปัญญาจึงเป็นธรรมที่สำคัญมาก ไม่ว่าจะเรียนอะไร จะทำงานอะไร ถ้ามีปัญญา ก็ทำได้หมด แต่ถ้าปัญญาบอกไม่ได้ คือยังขาดปัญญา ไม่มีปัญญาจะบอก เราก็ติด

เป็นอันว่า ตอนนี้อย่างนี้ต้องฝึกปัญญา พัฒนาความรู้ และความรู้ที่นั่น ก็มีมากมายสารพัด ทั้งเรื่องธรรมชาติรอบตัวเรา ความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย กฎธรรมชาติ คือความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เรื่องของสังคมมนุษย์ การอยู่ร่วมกัน เรื่องของวิชาการต่างๆ เล่าเรียนให้เกิดปัญญา จุดหมายโดยตรงอยู่ที่ปัญญา

เมื่อบวชแล้ว ก็จะได้เรียน เดียวพระใหม่ก็จะบวชในไม่ช้า สามเณรก็จะได้เข้าชั้นเรียนด้วย ไปเรียนกับพระเลย ท่านบวชเดือนหนึ่ง ก็ไปเรียนด้วยเท่าที่มีเวลาจะเรียนได้ ให้รู้หลักธรรมคำสอน เดียวจะมอบหนังสือให้ มีเวลาก็อ่านบ้าง พอให้รู้ได้หลักไว้

อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ คือต้องรู้จักถาม มีอะไรสงสัยหรือน่าจะรู้เพิ่ม ก็ถาม มีอะไรที่น่าจะถามมากมาย แม้แต่เรื่องในชีวิตประจำวันง่ายๆ เช่นอย่างว่า เราอยู่ในสังคมนี้มา ก็ได้ยินศัพท์แสง ถ้อยคำในพระพุทธศาสนา ที่พูดกันมาจนคุ้นหูมากมาย แต่ฟังแล้วเข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง บางทีก็เลื่อนราวหรือคลุมเครือ ที่เขียนก็มี คราวนี้ได้โอกาสแล้ว ก็ซักถาม ให้พระอาจารย์ที่มีความรู้อธิบาย และได้สนทนาไถ่ถามความรู้ต่างๆ ทั้งอ่านและฟังเสริมกันไป ก็จะทำให้เจริญจิตใจเจริญปัญญา

ปัญญาเป็นเรื่องที่ต้องพัฒนากันเรื่อยไป แบบบวชมาเรียนในเพศเป็นเณรแล้วก็ยังสืบต่อไปอีก ไม่จบแค่นี้บวชเณร การที่บวชเณรนี้ เราจะได้พัฒนาตัวเองขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งด้านหนึ่ง อย่างที่แบบเองบอกว่าจะได้ประสบการณ์ แล้วเราก็ได้ประสบการณ์เหล่านี้เป็นฐานเป็นทุน ที่จะสั่งสมประมวลกันเป็นภูมิปัญญาของเรา ที่เราจะได้พัฒนายิ่งๆ ขึ้นไป แล้วก็ก้าวหน้าต่อไปไม่หยุด สึกไปแล้วก็อ่านต่อเรียนต่อศึกษาต่อเรื่อยๆ ไป

วันนี้ได้ให้หนังสือไปเยอะ ไม่ใช่ให้ไปอ่านจบในตอนบวชอ่านในตอนบวชก็ส่วนหนึ่ง ต่อจากนั้นไป เมื่อมีเวลาก็ไปอ่านต่อ

บวชเณรได้ผล คนหนึ่งพัฒนา พาให้ทุกคนเป็นสุขด้วย

ในขั้นต้นนี้ ก็ได้ทำความเข้าใจกันในเรื่องการบวช เมื่อเข้าใจกันแล้ว เราก็จะทำให้ได้ประโยชน์สมตามวัตถุประสงค์ของการบวช โดยศึกษาปฏิบัติฝึกหัดตั้งแต่ฝึกกายวาจาเป็นต้นไป

ที่นี่ เมื่อได้บวชเป็นสามเณรแล้ว ชีวิตในวัดจะเป็นอีกแบบหนึ่ง ต่างจากที่เคยอยู่ที่บ้าน คราวนี้จะไปอยู่กับพระกับเณร แต่ไม่ใช่แค่นั้น วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ญาติโยมประชาชนมาด้วยกัน ทั้งเด็กผู้ใหญ่คนเฒ่าคนแก่ นี่ก็เป็นโอกาสดีสำหรับการเรียนรู้และฝึกตัว นอกจากเรียนรู้อยู่ร่วมในหมู่พระเณรแล้ว ก็เรียนรู้และฝึกตัว ในการปฏิสังขณการพบปะผู้คน เช่นรู้จักสังสรรค์พูดจา ทำให้พร้อมที่จะก้าวหน้าไปในสังคมใหญ่ได้อย่างดี

ในสมัยก่อนนั้น เขาก็ให้ลูกหลานรู้จักเข้าสังคมด้วยการบวชเรียนนี่แหละ คือพอมาบวชอยู่วัด ชีวิตก็เปลี่ยนไป ไม่เหมือนอยู่บ้านที่มีเฉพาะคนในครอบครัวของตัวเอง แต่พอบวชมาก็ได้พบปะคนทุกชนิด ทุกเพศทุกวัย ได้เจอคนหมดทั้งชุมชน แล้วก็ต้องรู้จักที่จะสังสรรค์พูดจาให้เหมาะให้งามกับคนต่างรุ่นต่างเพศต่างวัยเหล่านั้น ในแนวทางของการที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดความคล่องความชำนาญในการอยู่ร่วมสังคม พร้อมไปกับการพัฒนาชีวิตของตนเองด้วยอย่างดี

รวมแล้ว มีมากมายหลายแง่หลายมุม ที่จะทำให้การบวชนี้เป็นประโยชน์ ด้วยการบวชแล้วเรียนอย่างที่ว่ามา แล้วก็ให้เป็นฐานของการศึกษาพัฒนาชีวิตต่อไปข้างหน้าด้วย ก็เป็นอันว่าให้แบบได้เข้าใจความมุ่งหมายไว้ แล้วตั้งใจทำให้ได้สมตามที่บวชนี้

อย่างที่ว่าแต่ต้น เมื่อทำได้แบบนี้ ผลโดยตรงจะเกิดกับชีวิตของแบบเอง แต่พร้อมกันนั้น ผลที่ฟุ้งโยงก็มาด้วย คือ ท่านผู้มีเมตตารักแบบทั้งหลาย ที่มานั่งกันอยู่นี้ ซึ่งมีใจรวมอยู่ที่แบบ ก็มีความหวัง ถ้าแบบทำอะไรที่ดีๆ มีความเจริญงอกงาม ท่านก็พลอยชื่นชมยินดีมีความสุข ได้อनुโมทนา ท่านก็ได้ทำบุญด้วย ทำให้ได้ทำบุญร่วมกัน และมีความสุขด้วยกัน อันเป็นความสุขที่ดียิ่ง เป็นความสุขที่ชอบธรรม ของมนุษย์ที่พัฒนาแล้ว

จะเห็นกันชัดๆ ว่า ความสุขของมนุษย์ดิๆ ตั้งแต่เกิดมามี ยังไม่มีการศึกษา ยังไม่ได้พัฒนานั้น เป็นความสุขแบบแย่งชิงกัน ซึ่งต้องเบียดเบียนกัน เราได้ เขาเสีย เขาได้ เราอด เราสุข เขาทุกข์ หรือเขาสุข เราทุกข์

แต่เมื่อคนมีการศึกษาที่ถูกต้อง ได้พัฒนาจิตใจพัฒนาปัญญาแล้ว ก็จะมีความสุขที่ให้แก่กัน และความสุขที่ได้ด้วยกัน ได้บุญ ก็ได้ด้วยกัน เป็นสุข ก็สุขด้วยกัน เป็นความสุขแบบร่วมกัน

ถ้าแบบทำบุญในการบวชคราวนี้ได้ผลดี โยมผู้ใหญ่ทั้งหลาย ตั้งแต่คุณพ่อคุณแม่ก็จะมีความสุขอย่างยิ่ง แล้วก็จะเป็นความสุขที่ลึกซึ้งประทับใจติดอยู่ในหัวใจเรื่อยไป ไม่ลืมเลย

ในเวลาที่สำคัญมากนี้ จึงขอเอาใจร่วมด้วยกับแบบ ขอให้การบวชของแบบสัมฤทธิ์ผลอย่างดี ที่จะแผ่ขยายบุญกุศลและความสุขไปให้แก่ท่านผู้ใหญ่ทุกคน ตั้งแต่คุณพ่อคุณแม่ เป็นต้นไป

บัดนี้ถือว่าพร้อมแล้ว แต่ในขณะที่บวชนี้ ถือว่าผู้จะบวชยัง
 ไม่มีความรู้ ข้อสำคัญที่ว่าจะฝึกจิตใจ ก็ยังไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร
 อย่างน้อยฝึกจิตก็คือสามารถทำจิตให้สงบได้ แต่เราเคยอยู่บ้านมี
 เพื่อนฝูงไปเที่ยวไปเล่นอย่างโน้นอย่างนี้ พอมาบวช ยังไม่ทันตั้งตัว
 มาอยู่ในวัดเจียบๆ ก็จะมีคนโน้นคนนี้ ทำให้ใจฟุ้งซ่าน สงบ
 ไม่ได้ ท่านจึงให้บอกวิธีง่ายๆ ที่จะทำใจให้สงบไว้เป็นขั้นต้น
 ขั้นหนึ่งก่อน เรียกว่ามูลกรรมฐาน แปลว่ากรรมฐานขั้นมูล คือขั้น
 เริ่มต้น คือจะให้ใจเรามีสมาธิ จะได้ไม่ฟุ้งซ่าน ก็จะอยู่สงบได้

งานที่ว่าจะให้ใจทำนั้น เรียกว่ากรรมฐาน ทีนี้สำหรับผู้
 บวชใหม่ จะเอาอะไรมาเป็นงานของใจ ท่านก็สอนว่า ง่ายง่าย
 คนที่บวชมาอยู่วัด ไม่เคยมีชีวิตอยู่อย่างนี้ ใจก็จะฟุ้งซ่านเพราะ
 นึกถึงคนโน้นคนนี้ แล้วคิดไปต่างๆ ก็ต้องทำใจให้สงบ เมื่อยัง
 ไม่ได้เรียน จะทำอย่างไร ท่านก็สอนวิธีง่ายๆ ก่อนว่า เวลาเรานึก
 ถึงคน เราก็มองง่ายๆ แค่มองที่มองเห็น คนเรามองเห็นกันแค่ ผม-
 ขน-เล็บ-ฟัน-หนัง แค่นี้แหละ เราก็เอาคำว่าผมนขนเล็บฟันหนัง มา
 ทำเป็นกรรมฐาน เป็นงานของใจ ให้ใจทำงานนี้ก็อยู่กับคำเหล่านี้

พอนึกถึงใคร ใจก็ว่า ผม-ขน-เล็บ-ฟัน-หนัง คนนั้นก็หายไป
 แต่จะว่าเป็นภาษาบาลี เป็น เกสา-โลมา-นะชา-ทันตา-ตะโจ เมื่อ
 ว่างๆ ที่ไม่ใช่คำสำคัญอะไร แต่ถ้าใจของเราอยู่นิ่งได้ นั่นก็
 คือใจสงบ แค่นี้ก็ฝึกสมาธิได้แล้ว ถึงตอนนี้จึงบอกมูลกรรมฐาน
 ให้แบบเรียนไว้ เอนะว่าตาม: เกสา-โลมา-นะชา-ทันตา-ตะโจ...

บัดนี้ เมื่อว่าเองได้ ก็เป็นอันว่าพร้อมแล้ว ก็จะมอบผ้า
 กาสาวพัสตร์ให้ไปห่มไปครอง แล้วมารับไตรสรณคมน์ และศีล
 ๑๐ ให้สำเร็จเป็นสามเณรต่อไป

สามเณรดี มีปัญญาสร้างสรรค์

บนฐานที่มั่นของวินัย*

- * -

เก่งอย่างมีคุณค่า จะคงอยู่ยั่งยืน

เณรนี้เป็นผู้มีความสามารถยอดเยี่ยม เป็นคุณสมบัติประจำตัว ที่นี้ คุณสมบัติประจำตัวนี้เป็นของติดตัว จะอยู่ยืนยาวไปตลอด ดังนั้น ในระยะยาว ถ้าเรามีทุนมาก คุณสมบัติประจำตัวนี้ก็ทำให้สามารถนำเอาทุนไปใช้ได้ผลมาก

เวลานี้ เณรยังอยู่ในวัยต้น ที่เรียกว่าปฐมวัย ถ้าเทียบอายุ เอาว่าเวลานี้เณรมีอายุ ๒๐ ปี ถ้าทำงานไปถึงอายุ ๖๐ ต่อจากนั้นเรียกว่าแก่แล้ว จะได้พัก ถ้าเอาอายุ ๖๐ เป็นเกณฑ์ เณรจะต้องทำงานอีก ๔๐ ปี

ระยะ ๔๐ ปีนี้แหละสำคัญ จะเก่งจะแน่จริงหรือไม่ ก็ดูที่ ๔๐ ปีนั้น ต้องทำให้เวลา ๔๐ ปีนั้นปรากฏผลดีที่แน่จริง ตอนนี้รีบร้อนไม่ได้

* “สามเณรดี มีปัญญาสร้างสรรค์ บนฐานที่มั่นของวินัย” นี้ มาจากคำพูดให้กำลังความคิดจิต ปัญญาแก่สามเณรเบงก์ เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

ตั้งฐาน เตรียมทุน

คุณสมบัติดี ความสามารถที่ยอดเยี่ยมนี้มีอยู่แล้ว อยู่กับตัว ที่นี้เราจะต้องมีฐาน และมีทุน ที่จะให้ตัวเราเดินไปข้างหน้าได้ โดยเอาความสามารถนี้ไปใช้ทุนนั้นทำประโยชน์ หรือไปแสดงออกให้ได้ยอด่างดี ฐานและทุนนั้นต้องมีอย่างน้อย ๒ อย่าง

ฐานที่ ๑ คือ วินัย กฎเกณฑ์ วัฒนธรรมประเพณี ขนบธรรมเนียม ที่เป็นกติกาสังคม ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เรื่องวินัยแบบแผนระเบียบกฎกติกานั้นรู้กันอยู่ในสังคม เราต้องทำได้ มิฉะนั้น เราก็จะแก่งอยู่ในวงแคบ

เรามีความสามารถ และไปแสดงออก ไปช่วยไปทำอะไรได้ อย่างเก่งกล้า ก็จะมีคนจำนวนหนึ่ง กลุ่มหนึ่งใกล้ๆ ที่นิยมนับถือ ยอมรับความสามารถ

แต่คนส่วนมากเขามองที่กฎกติกา วินัย ขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคม ถ้าทำอะไรโดยไม่เป็นไปตามนั้น เขาไม่ยอมรับ เราก็ก้าวไปในวงกว้างอย่างยืนยาวได้ยาก เพราะฉะนั้น เราจึงต้องมีทุนด้านนี้ ให้เป็นฐานที่มั่นคง สังคมต้องมีและต้องถือตามกติกา

เมื่อเราทำได้เก่ง พร้อมกับทำได้ถูกต้องตามกติกาสังคม คือวินัย กฎเกณฑ์ กติกา กฎหมาย ตลอดไปถึงวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ โดยเฉพาะของพระเถรนั้นเน้นที่วินัย เมื่อมีวินัย เป็นฐานที่มั่นของตัวแล้ว ความเก่งกล้าสามารถที่แสดงออกมา ก็แผ่ขยายออกไปได้ไกล

พวกประเพณีกติกาสังคมนี้ เราต้องเข้าใจ ประเพณีไหนที่ไม่ดี ถ้าเราจะเปลี่ยน ก็ต้องให้คนเข้าใจและยอมรับ ว่าเรารู้จริง แสดงเหตุผลชัดเจนให้เขาเถียงเราไม่ได้ เราต้องมีความรู้เข้าใจเข้าถึงวินัยนี้ จึงจะไปเปลี่ยนกฎกติกาของสังคมได้ แต่ตัวเองตอนแรกต้องทำได้ตามกฎกติกานั้น

อย่างเช่นในวันงาน เมื่อเป็นเณร จะไปเที่ยวแสดงตัว ไปนั่งข้างหน้าที่คนเขาชุมนุมกันแล้วโบกไม้โบกมือกำกับการบัญชาคนให้เขานั่งให้เขายืน ให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่ให้ทำนั้นทำนี้ คนที่ทำตามนั้น เขาเกรงใจ แต่คนส่วนใหญ่ที่มองดูอยู่ เขาไม่เอาด้วย เขาไม่ยอมรับว่าเณรจะพึงเที่ยวมาแสดงตัวอย่างนี้ ในพิธีอย่างนั้น เณรก็ควรนั่งอย่างสงบงามสง่า ให้เขายอมรับในทางสังคม นี่คือการจับคนส่วนใหญ่ให้ได้ ไม่ใช่เอาแค่คนส่วนน้อยนิดนี้

มีหลักอยู่ว่า แม้แต่เป็นผู้ใหญ่ ถ้าจะไปแสดงตัวอย่างนั้น ต้องได้รับมอบหมาย มีการยอมรับกัน หรือแม้แต่ประชุมตกลงกันให้คนนั้นทำหน้าที่นั้น คนนั้นทำหน้าที่นี้ ถ้าไม่ยอมรับกันไว้ ใครมาเที่ยวแสดงอย่างนั้น คนจำนวนมากก็จะไปบ่นว่า อย่างน้อยเขาก็ไม่รับ ไม่พอใจ

เพราะฉะนั้น ก็ไมทนาศามารถนี้ แต่ ขึ้นต้น ต้องปฏิบัติให้ได้ตามกติกาสังคม ตามกฎระเบียบประเพณีวัฒนธรรม ถ้าประเพณีกฎเกณฑ์กติกาอะไร ไม่ถูกต้อง ไม่ดี เราก็ต้องมีวิธีการที่จะให้เขายอมรับ ไม่ใช่อยู่ๆ ก็ไปโผล่ปุ๊บปั๊บขึ้นมา

คนทั้งหมดนั้นมาพบกันเดี๋ยวเดียว ไม่ทันรู้เห็นกันชัด แล้วเขาเอาไปพูดอย่างไร เขาก็ไปบ่นลับหลังกันว่า เออ... งานนี้จัดกันอย่างไร ทำไมมีเณรออกมาแสดงตัวอย่างนี้

แล้วเขาก็เล่นงานบรรดาผู้จัดงานทั้งหมด ว่าผู้ใหญ่วางงานนี้ไม่ถูกต้อง ไปเอาเณรมาแสดงอย่างนี้ได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น เมื่อเณรมีความสามารถนี้ ก็ดีเยี่ยมแล้ว แต่เป็นอันว่า ข้อที่ ๑ ต้องรู้เข้าใจ เข้าถึง ทำให้ถูกต้องตามกติกาสังคม ถ้าจะเปลี่ยนแปลง ต้องให้ใจและปัญญาเขายอมรับ นี่คือเรื่องกติกาสังคม ตั้งแต่กฎหมาย วัฒนธรรมประเพณี วินัย และธรรมเนียมอะไรต่างๆ ฐานที่หนึ่ง

ฐานที่ ๒ คือทุนซึ่งมีในตัว ที่จะเอาไปใช้ในระยะเวลา ได้แก่ วิชาชีพ วิทยาการ ความรู้ต่างๆ ซึ่งต้องแสดงออกให้เห็นว่า เรามีเป็นหลักอยู่ เช่นการทำงานอาชีพว่า เราทำงานอาชีพนี้ได้ เรามีเครื่องมือในการเลี้ยงชีวิตของตนที่คนเขายอมรับ

เราไม่ได้เป็นเด็กเป็นคนรุ่นใหม่อยู่อย่างนี้ตลอดไป ในระยะเวลา เราจะพึ่งตัวเองได้ เป็นตัวของตัวเองได้ คนอื่นเขาก็ดูว่า เออ... บุคคลผู้นี้เป็นอยู่อย่างไร มีอาชีพอย่างไร ทำการงานอะไร เราต้องมีทุนทางด้านวิชาชีพ หรือวิทยาการ วิชาความรู้ ทุนเหล่านี้ ถ้าเรามีพร้อมแล้ว ก็เป็นฐาน เป็นทุนในตัวอย่างมั่นคง

รวมความว่า ต้องมี (๑) การทำได้ตามวินัย กฎกติกาสังคม และ (๒) มีวิชาชีพ หรือวิทยาการ ความรู้ ที่เป็นหลักเป็นฐาน ให้เป็นเครื่องดำรงตัว ที่มั่นคงมั่นใจ

ทีนี้ เมื่อเรามีความสามารถพิเศษอยู่ในตัวแล้ว อย่างเณรนี้ มีความสามารถบางอย่างยอดเยี่ยม ก็เอาฐานนี้มารองรับตัว และเอาทุนออกไปใช้ ไปแสดง ทีนี้ต่อไปอีก ๔๐ ปี ก็เดินหน้าได้สบายเลย

เพราะฉะนั้น ตอนนี่จึงเป็นเวลาที่เหมาะมีโอกาเตรียมตั้ง
ฐาน แล้วก็ก่อทุนขึ้นมาในตัว สองอย่างนี้ให้พร้อมพร้อมกัน
มิฉะนั้น ต่อไปข้างหน้า ในระยะยาว ก็จะทำให้เกิดความขาดแคลนใน
ตัวเอง ถึงจะมีความสามารถมาก แต่ก็ทำไม่ได้เต็มที่ เพราะไม่มี
ฐาน ขาดแคลนทุน ไม่มีเนื้อในและเครื่องมือที่จะไปใช้

เป็นอันว่า ตอนนี่เป็นเวลาสำหรับเราจะมองในแง่ที่ว่า เรา
อยู่ในวัยต้น หรือปฐมวัย เป็นเวลาที่เราจะเตรียมตั้งฐานแล้วก็
สร้างทุนให้พร้อมทั้ง ๒ อย่าง เริ่มด้วยว่าเราจะรู้ทันประเพณี
กติกาสังคม และวินัยต่างๆ

เมื่อขณะนี้อยู่ในเพศเป็นเณร ถึงแม้เณรรู้ว่าตัวเองมี
ความสามารถพิเศษเก่งยอดเยี่ยม แล้วจะไปแสดงออกอะไร
ต่างๆ และคนพวกหนึ่งยอมรับ แต่นั่นก็เฉพาะใกล้ๆ ตัว ส่วนคน
อื่นมากมายมองมารอบๆ เขาไม่ยอมรับ เพราะฉะนั้นต้องให้
ความสามารถของเราเป็นที่ประจักษ์แก่คนจำนวนมาก ให้เขา
ยอมรับได้ ก็คือต้องมีทุนที่จะเอาไปใช้

เมื่อมีทุนนั้นแล้ว เราก็เอาความสามารถนี้ไปเอาทุนออกมา
ใช้ จึงต้อง ตั้งฐาน-เตรียมทุน ให้ดี

สังคมมีอะไรทำทนายปัญญา ที่จะเข้าถึงรู้ทัน

हनุนวินัย โดยรัฐจักใช้ประเพณี

แถมอีกหน่อย ที่ว่าทำให้ได้ตามวินัยกฎเกณฑ์กติกาสังคม รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นมาตรฐานในการอยู่ร่วมสังคม ไม่ใช่แค่ที่จะไปอยู่ร่วมกับคณะเล็กๆ ที่เป็นกลุ่มย่อยๆ ใกล้เคียงเท่านั้น

ตรงนี้ เราต้องรู้ด้วยว่า ในบางเรื่อง เราจะไปอ่านจากตำรา เช่นวินัยของพระเณรเท่านั้น ยังไม่พอ ต้องรู้ลึกลงไปไกลกว่านั้น อีกว่า การปฏิบัติบางอย่างมีเหตุผลเบื้องหลังอย่างไร จึงมาจัดเป็นกติกาของหมู่คณะเสริมเข้าไปอีก วินัยว่าอย่างนี้แล้ว ยังมีกติกาสงฆ์ต่อไปอีก

อย่างพระเณรนี่ จะโกนคิ้ว หรือไม่โกนคิ้ว ตามวินัยก็ไม่ได้บัญญัติไว้ว่าต้องโกนคิ้ว ไม่โกนก็ได้ แต่โกนก็ไม่ผิด พระสงฆ์ไทยได้วางกติการ่วมกันว่าให้โกนคิ้ว ส่วนว่ามีเหตุผลอย่างไร เราต้องไปหาความรู้เพิ่ม ซึ่งอาจจะเป็นเกร็ด

เมื่อพระไทยได้ตกลงวางกติกากันว่าให้โกนคิ้ว การที่จะเป็นหมู่คณะที่เรียบร้อย มีระเบียบ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็ต้องโกนคิ้วเหมือนกันหมด ไม่ใช่ว่าองค์หนึ่งโกน องค์หนึ่งไม่โกน

ดูต่อไป บนศิวะ วินัยให้พระเณรมีผมยาวไม่เกิน ๒ องคุลี หรือไม่เกิน ๒ เดือน ทีนี้ ถ้าพระทุกองค์ถือแค่ตามนี้ พระโกนผมครั้งแรกไม่ตรงกัน ผมที่ยาว ๒ องคุลี ก็ไม่ตรงวันกัน องค์นี้โกนวันหนึ่ง องค์นั้นโกนอีกวันหนึ่ง อย่างพระพม่าพระลังกาจะโกนวันไหนก็ได้ ผมก็ยาวบ้าง สั้นบ้าง ลัดลั่นกันไป

ทีนี้ พระไทยมาเห็นว่า เออ... เราน่าจะรวมตัวพร้อมกันได้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว และเราอยู่กับชาวบ้าน เวลาไปสวดมนต์ สวดพร ก็จะได้เหมือนกัน จะงาม จะน่าดู พระไทยก็มีการตกลงกันทั้งประเทศว่าให้โกนผมในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ แล้วก็คือเป็นวันโกนขึ้นมาที่จะปลงผม พระไทยทั้งประเทศก็เลยเหมือนกันหมด

พระไทยมองว่าทำอย่างนี้ดี ใครจะไปอ้างว่าพระไทยผิดวินัย ท่านไม่ได้บอกว่าจะต้องโกนผมในวันโกน นี่ฉันเพิ่งบวชได้ ๒ วัน ๕ วัน ๑๐ วัน พอถึงวันโกน ผมยังสั้นนิดเดียว ก็ต้องโกนด้วย ไม่เอาละ ฉันไม่ยอมโกน ฉันไม่ผิดวินัย อย่างนี้เรียกว่าไม่รู้จักกติกาสังคม กติกาสงฆ์ไม่ใช่ขัดวินัย แต่มาหนุนวินัย

ดูอีกตัวอย่างหนึ่ง พระไทยนี้เวลารับของจากโยมผู้หญิง ต่างจากพระศรีลังกาที่รับด้วยมือเลย แต่พระไทยได้ตกลงกันได้ให้ใช้ผ้ากราบรับประเคน

ผ้ากราบนี้เป็นผ้าสูงสุด ใช้กราบรับหน้าผาก นี่คือถือว่าต้องให้เกียรติแก่โยมผู้หญิง ไม่ใช่เอาผ้าเช็ดมือเช็ดหน้าสกปรกอะไรมารับ ท่านให้เอาผ้าสะอาดเอี่ยมที่รองรับหน้าผากเวลากราบอย่างดีที่สุดมารับ

ทำไมพระไทยตกลงกันไว้อย่างนี้ นี่ก็เพื่อป้องกันผลประโยชน์มาก ๆ เดี่ยวมือปลั่งพลาดไปโดนกัน ก็เลยตกลงกันว่าใช้ผ้ากราบรับ ก็ทำให้งามดี และแนใจด้วย

นี่ก็ไม่ใช่ไปอ้างวินัยว่า เออ...ท่านไม่ได้บัญญัติไว้สักหน่อยว่าให้ใช้ผ้าหรืออะไรรับนี่ พระไทยทำไม่ถูกต้องตามวินัย ฉันก็รับประเคนด้วยมือเสียเลย

การเอาผ้ากราบรับประเคนผิดวินัยที่ไหน ไม่ผิดหรอก อย่างนี้เรียกว่าเป็นประเพณีหนุนวินัย ย้ำวินัยให้มั่น หมายความว่า เมื่อรับด้วยผ้ากราบ ก็ไม่มีทางผิดวินัย แต่กลับเป็นเครื่องป้องกันผิดพลาดพลั้งเผลอ ทำให้ปฏิบัติตามวินัยได้แน่นอน

เป็นอันว่า การโกนผมในวันโกนขึ้น ๑๔ ค่ำ ก็ดี การใช้ผ้ากราบรับประเคนของจากโยมผู้หญิง ก็ดี นี่เป็นประเพณีหนุนวินัย หมายความว่าช่วยเป็นหลักประกันให้การปฏิบัติตามวินัยนั้น ได้ผลแน่นอน ถ้าปฏิบัติตามนี้ ก็ได้ผลแน่นอนจริงๆ ก็เท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น เราต้องเข้าใจ อย่าเพิ่งไปด่วนว่า การที่เราทำอย่างนี้ เรามีเหตุผลอย่างไร เราต้องศึกษา ต้องรู้ว่าประเพณีนั้นมีเหตุผลอะไรอยู่เบื้องหลัง

สำหรับพระไทยก็เหมือนกลายเป็นระเบียบว่าให้ใช้ผ้ากราบรับของจากญาติโยมผู้หญิง แต่ที่จริง จะรับของจากผู้ชายก็รับด้วยผ้าได้ แต่ไม่มีเหตุที่จะต้องกันพลาดกันผลอะไร และผู้ชายก็มาช่วยยกของได้ ถ้าของบางอย่างหนักนัก หรือเวลาพระรับของมากๆ จะรับด้วยผ้ากราบหมดเลยก็ได้ ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายก็รับด้วยผ้ากราบทั่วกัน

อ้อ... สีผ้า ท่านให้ไว้แล้วไง ว่าไม่ให้ใช้สีที่ผิด นอกจากสีต้องห้ามแล้ว สีอื่นใช้ได้หมด เณรก็ถือตามนั้น แต่ในเมื่อพระไทยเราตกลงกันว่าใช้สีนั้นๆ ก็เป็นกติกาสงฆ์ เหมือนกับมาย้ำวินัย

วินัย คือต้องการความเป็นระเบียบ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คณะ เพราะฉะนั้น บรรดาพระก็เอาสีที่ไม่ผิดมาช่วยกันเลือกสักสีหนึ่ง สำหรับหมู่คณะ หรือสำหรับวัดของเรา

ยกตัวอย่าง เช่นว่าอยู่วัดเดียวกัน ก็ควรจะเป็นสี่เดียวกัน ไม่แตกต่างกันเหมือนต่างแดงดำ ไม่ลักลั่น มิฉะนั้น สายตามองดู ก็ไม่งาม เวลาญาติโยมมามากมาย ในวัดเดียวกัน พระออกไปนั่งไปเข้าแถวรับสังฆทาน หรือไปนั่งสวดมนต์ องค์นี้สี่นั้น องค์นั้นสี่นี้ อ้างว่าไม่ผิดวินัย แต่ไม่งาม บางทีน่าหัวเราะเลย

เมื่อทำตามวินัย ได้ความเป็นระเบียบเรียบร้อย กังดงาม บางทีสง่างาม ท่านให้ไว้ชั้นหนึ่งแล้วว่า ให้ใช้สี่ที่ไม่ผิดวินัย แล้วสี่ไม่ผิดวินัยก็มีให้เลือกรั้ง ๕-๖ สี เมื่อเรามาอยู่หมู่อยู่กลุ่มเดียวกัน ในสี่ที่ไม่ผิดวินัยนั้น ก็มาเลือกกันอีกที ตกลงกันในหมู่ของเราว่าจะเอาสีไหน แล้วหมู่คณะของเราก็เป็นอันเดียวกัน

ในประเทศไทยนี้ อย่างที่ในหลวงก็ได้ทรงพยายามจะให้พระใช้สี่เดียวกันหมด ถึงได้มี “สี่พระราชานิยม” แต่พระก็ยอมเฉพาะเวลาเข้าวัง ยังไม่ใช้ทั่วไป ยังถือสีวัดของตัวเอง ได้สี่เดียวกันเฉพาะในวัด

แต่ที่นี้บางวัดไม่รู้เรื่องอย่างนี้ ก็ปล่อยให้พระใช้สีต่างๆ ลักลักกัน นี่ก็เพราะว่า พระนั้นไม่เอาหลัก หรือไม่รู้หลักว่ามี ๒ ชั้นวินัย แล้วก็กติกาสงฆ์

วินัยก็ได้อย่างกว้างในขั้นทั่วไป คุณอย่าไปละเมิด ก็เป็นใช้ได้ ที่นี้ก็กติกาสงฆ์ หมายความว่า หมู่หรือกลุ่มนั้นอยู่ด้วยกันก็วางกติกา เช่นว่าจะตีระฆังเวลาเท่าไร ก็ตกลงกันวางกำหนดไว้

แต่ถ้าจะเอาแค่อ้างว่าไม่ผิดวินัย องค์นี้มาตี ๘ โมงเช้า อีกองค์หนึ่ง วันรุ่งขึ้นมาตี ๙ โมง แล้วอีกองค์มาตีระฆังตี ๕ ก็ไม่ผิดวินัยสักองค์ แต่ก็ยุ่งกึ่งก็หลงกันไป ดังนั้น เมื่อไม่ผิดวินัยแล้ว ก็มักติกาวัดมาหนุนอีกชั้นหนึ่ง

พระมาอยู่ด้วยกัน ก็ประชุมกันว่า เออ... ที่วัดเราเนี่ย จะฉันภัตกันก็โงง และจะใช้สัญญาอะไรเป็นเครื่องหมาย จะตีกลอง หรือตีระฆัง หรือตีฆ้อง หรือจะกดกริ่ง หรืออะไร ก็ว่าไปให้ชัด เมื่อตกลงว่าจะฉันเวลาเท่านั้น จะตีอันนั้นๆ เวลาเท่านั้น ก็จัดเวรกันอีก อย่างนี้เรียกว่าเป็นกติกาสงฆ์ หรือกติกาวัด เป็นเรื่องของกลุ่มของหมู่นั้นที่จะให้อยู่กันเรียบร้อยดีงาม นี่คือไม่ผิดวินัย แต่หนุนเสริมให้มั่นในวินัยนั้นอย่างมั่นคง

ใครจะมาอ้างว่า เอ๊ะ... วินัยไม่ได้บัญญัติไว้ที่ว่าต้องตีระฆัง และต้องตีในเวลาเท่านั้น แล้วก็ไปเอาไม่ร่วมกับเขา ก็เลยเสียเรื่อง ทำให้หมู่คณะแตกแยกในระยะยาว ทำลายสามัคคี วินัยนี้มีไว้เพื่อสร้างสามัคคี กลายเป็นแตกต่าง แล้วก็แตกแยก ถ้าถูกวินัย ต้องให้แตกต่างที่ไม่กลายเป็นแตกแยก

เรื่องเณรห่มผ้ารัดดอกนั้น วินัยไม่ได้บังคับหรือห้าม แต่เมื่อมาอยู่ในหมู่คณะนี้แล้ว เราอยู่ด้วยกัน ทำกันอย่างนี้จะได้อยู่ดี และเป็นระเบียบเรียบร้อย

เขาก็มีเหตุผลนะว่า เณรนี้มีทั้งองค์เล็กองค์น้อย ชนบ้างไม่ชนบ้าง และจีวรนี้ก็หลุดลุ่ยง่าย เพราะฉะนั้นก็จึงเอาผ้ารัดมัดไว้ พอเณรเอาผ้ารัดจีวรมัดไว้กับตัว มันก็ไม่หลุด เณรห่มดอกก็คือแน่นดี และถึงจะห่มดอก ก็ดึงชายผ้าออกมาคลุมได้ตั้งเยอะ แต่ที่สำคัญคือมันมั่นคง

ระเบียบ กฏ กติกา มีไว้เพื่อประโยชน์แก่หมู่คณะ แก้ววัด เป็นเรื่องของส่วนรวมว่าจะอยู่กันอย่างไร จึงจะอยู่ร่วมกันด้วยดี

ถ้าถืออย่างศีลพัทธปราชญ์ ก็คือไม่มีเหตุผลอย่างนี้ สักแต่ว่ายึดถือตามที่ว่ากันมาว่ากันไป เช่น ถือบแบบโชคลาง

เป็นอันให้เรารู้เข้าใจว่า **หนึ่ง** ต้องไม่ผิดวินัยใหญ่ที่เป็นหลัก **สอง** แล้วก็รักษากติกาของหมู่คณะที่จะทำสงฆ์ให้เรียบร้อย สามัคคี ที่เป็นความมุ่งหมายสำคัญอันหนึ่งของวินัย แล้วก็จะได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเอกภาพ

สามัคคี เอกภาพ แล้วก็ไม่ทะเลาะวิวาทกัน โดยยึดเหนี่ยวกันไว้ แล้วก็หนุนให้ร่วมมือช่วยเหลือกัน เป็นการทำให้หมู่คณะมีความสุข อยู่กันด้วยความสุข

ทีนี้ ถ้าเราไปทำอะไรแปลกแยกออกไป คนอื่นบางทีก็เริ่มใจไม่ดี พอเข้าวัด เห็นในวัดนี้พระห่มจีวรสีและใช้วิธีห่มไม่เหมือนกัน โยมที่เคยคุ้นมา ก็เริ่มแปลกใจว่ามีอะไรเกิดขึ้น

ท่านเปรียบไว้ เหมือนดอกไม้ที่วางไว้กระจัดกระจาย พอมีลมมา ก็พัดปลิวไปบ้าง พัดหายไปบ้าง ระเกะระกะไปบ้าง เขาเข็อกมาร้อยเข้าเป็นพวงมาลัย หรือจัดให้เป็นพาน อะไรอย่างนี้ มีเครื่องยึด ลมพัดมา ก็ไม่กระจัดกระจายไป และดูงดงาม

ย้อนไปสรุปอีกที เณรต้องเตรียมฐานเตรียมทุน ๒ อย่าง

หนึ่ง คือวินัย หรือกฎกติกาสังคัม ตลอดจนวัตนธรรม ประเพณี สำหรับการอยู่ร่วมกัน ให้เข้ากันได้ เมื่อเราจะนำเขา ถ้าเขาผิด เราก็ค่อยๆ ทำให้เขาเข้าใจก่อน ไม่ใช่จะไปแหวกออกเฉยๆ

ต่อจากวินัยใหญ่ กติกาย่อยก็มีเหตุผลเพื่อเสริมเข้ามาหนุนอีกชั้นหนึ่ง คือ ไม่ผิดวินัยแล้ว ก็ตั้งกติกาขึ้นมาหนุนให้แนบ กติกาสงฆ์ก็เป็นส่วนปลีกย่อยในวินัยนั่นเอง ส่วนแยกย่อย กับส่วนกว้างใหญ่ ก็มารับกัน

กติกาสงฆ์ท่านก็อนุญาตไว้แล้ว หมายความว่า เมื่อมีวินัยแล้ว ก็อนุญาตกติกาสงฆ์ ซึ่งก็เป็นเรื่องของสงฆ์ที่อยู่ในวินัยนั่นเองมาตั้งขึ้นย่อยลงไปอีกชั้นหนึ่ง โดยที่ว่าวินัยทั้งคลุมไว้และเป็นฐานให้

ในเมื่อวินัยกำหนดกว้างๆ ไว้แล้ว แต่ละหมู่ก็ตั้งกติกาเพื่อให้อุปนิสัยได้แนใจตามวินัยนั้น ให้ได้ทั้งสามัคคี และมีเอกภาพ

แต่ก็ต้องระวังเหมือนกันว่าบางที่จะกลายเป็นกติกาสงฆ์ของเจ้าอาวาสองค์เดียว ที่เอาแต่ตัวเองเป็นหลัก

กติกาสงฆ์ ก็หมายความว่า ถ้าทำให้ถูก เมื่อมาอยู่ร่วมกันก็มาประชุมกัน พิจารณาร่วมกันว่า เออ... เพื่อให้หมู่คณะของเราอยู่กันเรียบร้อยด้วยดี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทุกคนอยู่เป็นสุขแล้วก็สัมพันธ์กับญาติโยมอย่างดีงามเกื้อกูล ก็จัดวางข้อปฏิบัติให้เป็นระบบ ให้ทุกอย่างเข้าที่ เกิดผลดี นำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่ทุกคน

วินัย ซึ่งมีกฎกติกาต่างๆ นั้น ไม่ใช่เพื่อสังคมเท่านั้น แต่มันเป็นเครื่องฝึกคน ทำให้เข้มแข็งมั่นคง ที่จะแน่ใจว่าสามารถบังคับจัดการตนเองให้แน่วไปในทาง และเป็นฐานที่มั่นซึ่งส่งให้ถึงจุดหมายได้

ส่วนทุนอย่างที่สอง ที่ต้องเตรียมไว้ให้พร้อม คือ วิทยาการวิชาชีพ ความรู้ต่างๆ อย่างที่ได้พูดไว้ข้างต้นแล้ว